

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 22. aprila 2021 - Leto XXXI, št. 16

JEZIK SE NAJLAŽJE UČI V ŽIVO

*Naša bauta
stran 4*

*Bi jedli omako ali omeleto iz kopriv?
stran 6*

*Ka vse leko naredimo iz trnine?
stran 7*

JEZIK SE NAJLAŽJE UČI V ŽIVO

Kot smo na kratko že poročali v prejšnji številki, so se slovenski dijaki zadnjih letnikov srednjih šol srečali s predsednico Zveze Slovencev na Madžarskem And-

Noémi Illés

reo Kovács in se pogovarjali o svoji »usodi«, saj je pandemija spremenila nekatere njihove načrte. Pred epidemijo so bili vsi namenjeni na študij v Slovenijo, najprej na celoletno šolo slovenskega jezika, potem na redni študij. Dijakinji Júlia

Zalán Lang

Nagy in Noémi Illés sta svoje prijavnice poslali tudi na madžarske visokošolske ustanove, saj se bojita, da bo jesenska šola slovenskega jezika potekala na daljavo, česar si ne želita. Čeprav sta obe uspešni dijakinji, menita, da bi se slovenščino dobro naučili le takrat, če bi se jo učili v »živo«, in tudi živeli v okolju, kjer je neizogibno, da se sporazumevata v slovenskem jeziku. Pravita, da bi se le po redni celoletni šoli slovenskega jezika upali vpisati na eno

od slovenskih visokošolskih ustanov. Dijaka Zalán Lang in Bálint Labricz vsekakor želita nadaljevati šolanje v Sloveniji. Kako je prišla ideja, da bi jima (jim) pomagali, če bi jesenska šola potekala na daljavo, smo vprašali predsednico ZSM Andreo Kovács.

»Moramo vedeti, da imamo v Porabju kadrovske probleme, saj za raznorazna področja potrebujemo strokovne kadre. Prav na te mlade, ki se učijo slovenski jezik, delajo maturo iz slovenščine ali imajo jezikovni izpit, moramo računati. V tem letu imamo 4 take dijake, ki so želeli nadaljevati študij v Sloveniji. Toda vmes se je »zgodila« pandemija in kot posledica tudi šola na daljavo. Vsi vemo, da se je jezik učiti na daljavo izredno težko. Bolj lahko napreduješ, če si v avtentičnem jezikovnem okolju, če imaš redne ure, reden pouk, če se lahko pouka udeležuješ v živo in se lahko pogovarjaš. Tudi sami dijaki so se že lani spraševali, kaj bo. Kaj bo takrat, če bo šola slovenskega jezika jeseni na daljavo? Razmišljali smo o tem, da moramo najti neko rešitev, ki bo ugodna zanje. Torej prošnja je prihajala dejansko od njih. Videli smo, da imamo kandidate za študij, toda vedeli, da pogoji zdaj niso preveč primerni. Kako rešiti to situacijo. Moram priznati, da smo pogovore imeli že lani z gospo Mojco Jesenovec, ki je lektorica na slovenski katedri v Sombotelu. Že takrat je rekla, da je pripravljena sodelovati, da bi lahko naši kandidati na področju jezika napredovali. Takrat se je rodila ideja, da bi se bodoči študenti prijavi na Celoletno (jesensko in spomladansko) šolo slovenskega jezika v Ljubljani, ampak za njih bi se pouk izvajal v živo v Porabju. To pomeni, da bi Mojca Jesenovec prihajala v Monošter ali bi naši študenti hodili v Sombotel. Če bi imeli

na teden vsaj trikrat pouk v živo, bi to ogromno pomenilo. Naj tudi oni čutijo, da so študentje, da je njihova glavna naloga v tem času, da se učijo

Júlia Nagy

jezik. Zato smo si zadali, da jim zagotovimo neke štipendije. Ali tako, da se prijavi na Center in dobijo štipendije iz tiste kvote, če pa to ne bi bilo izvedljivo, bi jim Zveza Slovencev na Madžarskem dala štipendije. Seveda z na-

Bálint Labricz

menom, da se naslednje leto vpišejo na slovenske fakultete in se po končanem študiju vrnejo v Porabje.«
Na vprašanje, če so se že povezali s Centrom za slovenski kot drugi ali tuji jezik v Ljubljani, je predsednica dejala: »Zaprosili smo svetovalko Valentino Novak, da se poveže s Centrom in posreduje našo prošnjo in zamisel, tako da upamo, da bo v kratkem prišlo tudi do sestanka.«

Marijana Sukič

Pod Srebrnim brejgom ...

... se vsefele nauvoga leko čuje. Slovenski kormanj je znauva najbolje zdrave regije vözglaso. Zaprav, tiste regije, ka po procentaj najmenje betežni za covidom majo. Potejm de se v osmi od dvanajsti regijaj skur normalno lejko začnilo živeti. Pa s tejm se krčminske terase leko goroprejo. V te regije tō tista regija kcuj dé, stera se vcejlak spod našoga brga začne. Tak de se od 19. pa do 25. aprila leko tam sejdelo, pilau pa nauve klajfe vöspravlalo. Zagnauk samo eden teden de tak, po tejn pa de se vidlo, kak de tadale šlau. Če si krčmari s tejm ka pomorejo, se vsi na velko spitavajo. Neka malo ja, ka bi pa nazaj na zeleno vejko prišli, tau de eške dugo, dugo, trbelo čakati.

Na svoji pet minutov maturanti eške čakajo. Zdaj se neka zgučavajo, aj bi se vsi cepiti dali pa po tejm brezi brige bi leko vse tisto delali, ka trbej naprajti, ka se matura normalno zgotovi. Depa po nekšni statistikaj nin 30 % Slovencev svoje roke neške tapodržati, ka bi je piknoli. Tak je s školniki tō bilau. Cepili so tiste, steri so tau dopistili. Zdaj je vse bole ovak, vsi, steri z mlajšami delajo, se morajo cepiti. Tak se zanuva pitanje postavlva, če človekova vola več nika na vela. Vejmo, svojomi teji je vsikši človek svoj vert. Kak de tau tadale šlau, de se vidlo, zagnauk se eške nika ne guči, ka bi zatoga volo službe zgibili.

Vse bole pa svoje poštenje gibijo ministri pa njivi šef, slovenski premier. Komisija EU-na, stera je pod mikroskop vzela demokracijo pa slovenske medije, se za glavau drži. Vse bole na glas se guči, že skur krči, ka si škejo medije pod sebe skopati. Tej, steri aj bi tau delali, pa krčijo, ka tau nikak ne more istina biti, ka uni toga ne delajo. Ena ženska iz te komisije je šla eške dale, vō je zglasila, ka premier Janša je nekše feje Orbánov inaš grato. Od toga se v Sloveniji že dugo guči, zdaj eške v EU-ni na tau so gorprišli. Že neka lejt nazaj je vōprišlo, ka eden madžarski Orbánov tajkun Janšovo televizijo pa novine plačüva. Tejva dva medija pa vse druge medije, stere ne plejšejo po njivi nautaj, za komunistične mata. Tau vseküper se že tak dugo vleče, ka bi že leko smejšno bilau, če bi nej vsesvajo delalo.

Delati aj bi filmarge začnili. Pejneze za nazaj so obečane, za tau leto aj bi ji ena miljonka več bilau. Depa niške več ne vörvle, dokejč se tau rejsan ne zgodi. Vsikši na taum svejti vej, ka obečanje ne moreš pogesti, od njega se ne da živeti. Se je pa neka dun genolo, mlada slovenska režiserka Sara Kern svoj prvi film začnila delati. Samo tau je gé, ka v Australiji se film godi pa tam se dela tō. Doma, kak povejdano, se že dugo, preveč dugo samo eške v nebo gleda. Vse bole visko v nebo pa nisterni slovenski športniki dejo. Od Primoža Rogliča že smo pisali, že skur dve leti je najbaukši biciklist na svejti. Eške tadale včasín za njim Tadej Pogačar pedala goni. Roglič je biu prvi na dirki po Baskiji, Pogačar tretji. Luka Dončić v ligi NBA rüši vse rekorde, Janja Garbret plezi gor po stenaj kak kakši pavok, dekle so tau leto na smučaj skakale kak eške nigdar nej.

Srebrnoma brejgi se tau trno vidi. Pri tejm pa si brodi, kak v individualni športaj tau Slovencom dé, v ekipni športaj pa vse bole lagvo vöglada. Pa si brodi, če je nej kaj v slovenski naturi, ka vsikši za sebe je dober gé, vküper nam pa bole lagvo dé.

Miki Roš

»Došal je, došal, Zeleni Jurij«

V našoj krajini so inda svejta *na djürovo*, 24. *apriliša*, šegau meli krave zrankoma rano vö na pašnjek gnati. Na Verici so se tistoma pastéri, šteri je kesnau prišo, conali z »bundašom«. V Slovenskoj vesi so v okna pa dveri zelene in cve-tauče vejke nutpikali, na gnoj pa postavili edno brezo, ka bi se branili čaralic.

Svetoga Jurija (Djürina) so vsi Slovenci visiko čistili, če rejsan je skoro gvüšno, ka je nej do-oblado zmaja (sárkány). Brodimo pa, ka je pri slavski lüstvaj staupo na mesto sprtolejttnoga bogá Jarila, šteri je biu zaslužén za tau, ka je natura vsikšo leto znauvič zelena gratala. Tak leko razmimo porabske šege tó: ž njimi so svetili mlado zelenjé in začetek pašé.

Na djürovo so inda svejta na Slovenskom na do-sta mejstaj držali takzvana »jurjevanja«, pri šte-raj največkrat pomislimo na *Bejlo krajino* pri rovačkoj grajnci, te pa eške na *Koroško v Avs-triji*. Poglednimo zdaj, kak sta tevi dvei krajini nekda gorpoiskala »Zeleni Jurij« in »Šentjurij«.

Že pred dvejstau lejtami so v bejlokranjskom va-raši *Črnomlji* dojspisali, kak so na slejdnjo ne-delo v apriliši, po litaniji mladi vküpprišli kauli ednoga baura, šteroga so že en večer prva vöse-kli pa dojogüli. Dekle so na njegvo steblo cvej-tne vence in farbaste vacalejge zvezale, ednoga pojba pa so od glavé do peté nutzavili v zelenjé – un je grato »Zeleni Jurij«.

Gda so vse okinčali, so se napautili v varaš, zmejs pa traubili na trpejte s črešnjove skaurdje in fudili na žveglé. Na »placi« na srejudi mesta so sprévod Zelenoga Jurija pričakali varašanci, okinčano drejvo je mladina postavila k stenej grada. V tis-tom megnenji so domanje dekle taskaučile, pa dojstrgale vse vence pa vacalejge, tak je »maj« au-sto ogüldjeni. Podje pa so Zelenoga Jurija pelali na kameni maust pri cerkvi, gde so ga »ličili v vo-dau« (v istini samo njegvi zeleni gvant.)

Do drüge svetovne bojne je v Bejloj krajini eške odo Zeleni Jurij, če nej eden vözraščeni pojep, te eden šaulski pojbiček. V vesnici *Drašiči* so »jurjevali« cejli zadvečerak pred djürovim, ali celau dva dni. Starejši legenge so ojldi zvekšoga trgé: prvi je biu Jurij, drügi, »magaziner« je noso košaro za djajca in penezé, tretji pa je pomago spejvati. Če je breza nej bila zavolé zeléna, so Ju-rija ošpotali in ga tazagnali.

»Jurjaši« so se stavlali pred ižinimi dverami in triglasno spejvali: »*Prošal je, prošal, pisani vuzam, došal je, došal, Zeleni Jurij ...*« Na konci so cujdali: »*Dosti darila – veliko sreče, malo darila – veliko nesreče!*« Če je vertinja rejsan dosta darov dala, je Jurij od radosti skako, gledalci pa so se veselili. Če je gazdarica skau-pa

bila, so gi jurjaši zaželejli dosta lagvoga (»aj vam živina zgine pa aj kleti več nede vašoga roda pri tom rami«). Podje so prvo nedelo po djürovim napravili gostüvanje, kama so pozvali svoje pa-

V Bejloj krajini so na djürovo ojldi »jurjevat« trgé podje – ednoga so od glavé do peté naravnali v zelenjé: un je biu Zeleni Jurij

daše tó, depa samo moške.

Kak je biu Zeleni Jurij naravnani? Vtrgnili so tenke trte (szólóvesszö) pa brezove vejke: s trtov so od nogé do glavé nutzavili pojba, po tistom pa nutvteknili vejke. Z zelenjaum so ga tak zakrili, ka ga je ranč nej bilau videti, kaj pa, ka bi ga eške spoznali. Jurij je tó nika nej vüdo vö s svojoga »koša«: šapke z zelenjá, štero so ma djali na glavau. Kauli pojasa so ma privezali eške dvej dugivi trti, s šterima sta ga pelala dva padaša.

Ka so s spejvanjom prosili jurjaši? »*Dajte mu, dajte, Jurja darovajte, dajte mu mleka, zele-na mu obleka, dajte mu vina, da ga ne bo zima, dajte mu mesa, da se ne otesa, dajte mu špeha, da ga ne bo kreha, dajte mu jajec, da ga ne bi zajec, dajte mu kruha, da ga ne bi muha ...*« Gda je vertinja staupila na prag, se je veselila tajoj indašnjoj pesmi. Gda so pa podje končali, je edno zeleno vejko vöpotegnili z Juri-jovoga gvanta in go piknila v strejo, ka bi njene kokauši bole nesle. Jurjašom je dala tri djajca ali malo penez, tisti pa so tak gorpoiskali vsikši ram v vesnici.

Nika posebnoga je biu Zeleni Jurij v bejlokranjskoj vesi *Adlešiči*, šteri je gezdo na bejlom konji pa so ga nej sprejavali. Glava konja je bila lepau okinčana z raužami pa zastalami, Jurij je na rami noso edno brezo. Z remna ma je visala

edna lesena sabla, gezditi pa je smo samo v svo-joj fari. Mladina ga je vseposedik pozdravlala, na njega so lüčali cvejtke. Gda je prišo do edno-ga rama, se je pred dverami en parkrat zosüko, malo zaspejvo in proso vertinjo za palinko. Zaželo je »srečno nauvo Djürovo leto«, štero je trpelo do časa, gda je »perdje z rasta spadnilo«.

Drüga slovenska krajina, gde je eške dugo žive-lo jurjevanje, je *Rož na avstrijskom Koroškom*. Pred dvejstau lejtami so tam že tó dojspisali, kak so podje v večernej kmici vküpprišli na pašnjeki zvün vesi. Eden od nji je biu kaulizvezani s sla-mov, un je biu »Šentjurij«. Biu je simbol sprto-lejtja, vej pa moremo znati, ka je na Koroškom na djürovo eške nika nej zeleno. Drügi podje so meli s sebov kravdje oré in kravdje, birkeče pa kozdje zvonce. Gda je prišo čas, so začnili vsi larmati in leteti prauti vesi. Pred prvov ižov so se stavili in spejvali: »*Sveti Šentjuri potrka na duri, ma jeno hlačo zeleno, jeno rudečo ...*«

Vertinja se je »šentjurjevcom« zavalila s kakšim djajcom, zmaučami ali žiraum, ništerne so jim celau davale pšenični krü ali klobaso. Uni so pa začnili spejvati: »*Bog obvari vam živino: vaše krave, vaše vole, vaše konje, vaše svinje, vaše kure, vaša teleta, pa vaša lepa dekleta. Miše in grile pa zlodej vzemi!*« Če so nika nej dobili, so šentjurjevci na Koroškom tó zaželejli nesrečo. Sploj ovaška je bila šega v vesi *Ledenice*. Tam so podje, gda se je kmica spistila, zakürili odjen. V slamo oviti Šentjurij je dojlego v »grob«, pokrili so ga z zelenimi borovimi vejkami. Drügi podje so dojpokleknili in molili očanaš pa zdravamarijo, Šentjurij pa je na glas odgovardjo. Na konci so legéngé odleteli v ves, Šentjurij pa je goristano z »groba« in zatraubo v svojo orau. Tivariške so ma nazajfüčkali, te so pa vküper odišli po vesi.

Bogá so prosili kauli *Marije na Zilji* tó. Podje so oprvim plesali kauli odnja in larmali, te pa pokleknjeni molili raužni venec. Tisti, šteri je naprej molo, je skrb emo, aj se niške ne hejca, ovak ga je včesno po rbti z leskovov šibov. Na konci so v odjen ličili male lesene križe, ka bi tazagnali lagvi dü.

Zvün Bejle krajine in Koroške so Zelenoga Jurija ali drügo formo jurjevanja poznali na Primorskom, Gorenjskom, Notranjskom, Dolenjskom, Štajerskom, depa v našom sausednom Prek-murji ranč tak. Vse šege gučijo o tom, ka je Spr-tolejtje dojobladalo Zimau, krščanjska vöra pa je k poganskoj navadi kisnej cujdala svojo legen-do: dobili smo svetoga Djürina, šteri je s svojoga konja dojbodno zmaja.

-dm-

ilustracija: Marija Kozar

PREKMURJE

Slavje spadnolo v vodau

Po tistom ka je malo po vüzenki s severa Evrope pritisno mraz, je tüdi v Prekmurji zmrzal napravila dosta kvara na sadnom drevdji. Tau je nevola za vse, steri mamu kakšo drejvo, ali najbolje za tiste, steri od toga živejo, spoj zatau, ka se je v zadnji lejtaj tau že večkrat ponovilo. Ovači pa se naši pavri, nej samo v Prekmurji, liki po cejlj Sloveniji, čemerijo ške zavolo drüghih reči. Znamo, ka so bile zavolo epidemije naše šaule dugo cajta zaprejte, krčme pa so več ali menje ške zdaj, zatau so jim pavri nej mogli odavati mesa. In tak tistim, steri majo pujceke kak tistim, steri odavlejo meso mare, živali ostajajo v štalaj. Tüdi če jim grata kaj odati, tau nema prave cene. In tak so se pavri odlaučili, ka do protestejrali, nej so samo ovadili ške gda in kak.

Firma Saubermacher – Komunalna, stera se že od leta 1991 spravlja z zberanjem smetkov, bi mogla pred dnevi proslaviti 30 lejt svojoga uspešnoga dela. Tak kak je tau bilo že pri dosta drüghih jubilejaj, je zavolo nauvoga koronavirusa tüdi tü slavje spadnolo v vodau. Firma, stera smetke bere v vekšom tali Prekmurja, je jubilej proslavila tak, ka so na svojo internetno stran gordjali 30 kejpov, na sterih predstavljajo razvoj firme, neka več informacij pa so za bralce pripravili ške v posebni številki internih novin Smetarske novine.

Preinauči keden so se gorodprle dveri muzejov in galerij. V soboški galeriji si leko do 9. maja poglednete razstavo trej ingolstadskij umetnikov: Barbare Schölk, Michaela Schölk in Hansa Dolingerja. V mestni galeriji v tom nenškom varaši, steri je pobrateni s Soboto, pa je glij zdaj na ogled razstava 67 del devetnajstih pomurskih avtorov z naslovom Izbor iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota: Dela na papirju.

Silva Eöry

Sara Sukič – lastnica trajnostno naravnane baute

NAŠA BAUTA

Sara Sukič iz Martjanec se je odlaučila, ka gorodpre bauto, stera de malo ovakša, kak so baute gnesden. V centri Sobote, na Slovenski vilici, te že konec meseca aprila v Naši bauti leko kúpili izdelke za gospodinjstvo, nego tejlja in živila, samo tau takša, stera so nej spakejrana v plastiko in podobno embalažo (csomagolás): »V bauti mo većinoma ponüjali lokalne izdelke in pridelke, in tau takše, ka do spakejrani v trajnostno embalažo, nej v plastiko. Kelko de se dalo, mo ponüjali nepakejrane izdelke, takše v rinfuzi, kak je tau bilau inda svejta. Lidge do leko s sebov prinesli svoje glaže ali drügo posaudu pa mo jim ta na primer melo sipali.«

Sogovornica pravi, ka de se dalo kúpiti tüdi dosta izdelkov za dom in gospodinjstvo, na primer tüdi razne kreme, pralne praške, zobne ščetke pa tüdi paste: »Zobne ščetke so seveda napravljene iz lesa, pri pastaj pa je tau različno. Leko jo maš v obliki tablete, stero daš v lampe in jo prežvečiš, pa se napravi pasta, s sterov si te zobe opereš. Drügi način je zobna pasta v lončkaj, stero si te vözemeš z eno takšo malo zajemalko in jo gor deneš na ščetko. Trejti način pa je

leko kúpili tüdi tikvin oli, žitarice, melo, rejzance, tüdi čokolado in med, »se pravi dosta vsega, ka se vsakši den nüca

Sara Sukič de v Soboti gorodprla prvo trajnostno naravnano bauto v Pomurji

v künji, tak ka te kúpci nede trbelo titi ške v drügo bauto. Meli mo tüdi sadje in zelenjavu. Brodimo tak, ka bi leko lidge na primer v torek naročili gajbi-

vöminilo.«

Sara Sukič pri njeni planaj podpejra tüdi njena mlada držina, tak mauž Simon kak tüdi mlajšiva, štiri in pau letni Luka in triletna Klara: »V našoj držini se že neka lejt trüdimu živeti bole trajnostno. Na začetki je bilou žmetno, vej pa nas odvečna embalaža in plastika spremeljata na skoro vsakšom stopaji. Tak pravim, ka človeki na začetki nej trbej vse njegve nakupovalne navade vöminiti, fontoško je, ka se pri sebi zaveš, stere stvari leko za začetek spremeniš. Mogauče za začetek napraviš samo tau, ka plastično zobno ščetko vöminiš za leseno, pa je že tau neka. Mi sami smo si doma napravili velki gračenek, v sterom dosta vsega raste in tau je že tüdi dosta vredno.«

Zavolo toga ka je v Soboti in okolici ške nej bilau takše baute, se je Sara Sukič odlaučila, ka se vključi v program Podjetno nad izzive Pomurje ali kak njemi na kratko pravijo program PONI. »Za štiri mesece sam se zaposlila na soboškom razvojnom centri, gé so mi pomagali razvijati mojo poslovno idejo. Meli smo različne delavnice, pomauč mentorov pri pripravi poslovnoga načrta

Police v bauti ške trbej napuniti

Sara pred dvermi svoje baute

pasta na palčki, stero podrgneš na mokro zobno ščetko in se ti te tau speni pa si te leko s tem mujveš zobe.«

Stvari, stere de Sara odavala, so običajno spakejrane v kartonski ali kovinski embalaži: »Ideje, ka vse bi leko odavala, sam dobila na interneti, vej pa že sama neka cajta kúpüvem tak za sebe. Ovači pa mamu že neka takši baut v Sloveniji, Rifuzl v Ljubljani je bila prva, pa Zeleno japko v Maribori, in oni so mi že dosta pomagali s tanači, pa tüdi pri iskanji dobavitelov.«

V bauti, stera de prva trajnostno naravnana bauta v krajini ob Müri, do lidge

co zelenjave, v četrtek pa bi jo te prišli iskat.« Naša bauta de indašnja bauta tüdi zavolo toga, ka nede samopostrežna, vej pa de Sara Sukič pomagala kúpcom napuniti glaže s tistim izdelkom, steroga do kúpili. Čiglij živemo v »korona« cajtih, tau naj ne bi bila velka nevola, vej pa trbej tak ali tak skrbeti za higieno, pauleg toga de leko nagnauk v bauto prišo samo eden küpec: »Redno mujvanje rauk bi bilau že brez epidemije mujs, pauleg toga pa trbej tüdi vse zajemalke in drüge pripomočke za vsakšo stranko spucati. V Sloveniji so dosta strogi higienski predpisi, tak ka se je s ten viruson nej dosta

in analizi. Dobiš samozavest in osnovno začetno znanje, ka se leko spraviš na samostojno podjetniško paut,« je ške raztolmačila sogovornica, stera je zadovoljna, ka de bauto odprla v glavnoj soboški vilici, vej pa tak brodi, ka je spoj zdaj, ka so jo tak lepau prenovili, »tau rejzan srce Sobote, tak ka samo vüpamo leko, ka do že brž zaživeli tüdi gostinski lokali. Etak ali ovak je tau bauta, stera bole paše v središče varaša kak pa v kakši bautoški center.«

Silva Eöry

Fotografije: osebni arhiv Sare Sukič

Pisali smo pred 30. leti (6)

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Menje meda baude

Na prvoj strani šeste številke Porabja, stera je vöprišla 25. aprila 1991, je pod naslovom Delo in načrti Jože Hirnök, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem, pisa o tom, ka vse se je zgodilo v šestih mesecaj od ustanovitve té organizacije. »Sodelavci Zveze smo 1. marca zasedli svoje prostore in od takrat imamo možnosti za uspešno delo. Edini problem je, da še danes nimamo telefona in zaradi tega je naše komuniciranje omejeno. Čudno se mi zdi, kako je lahko brez sodobnega telekomunikacijskega sistema Madžarska »prišla« v Evropo. Ob pomoči matične domovine smo izdali konec februarja naš prvi časopis. Časopis izhaja zaenkrat na 6 straneh. Radi bi ga razširili na 8 strani. Marca smo sprejeli delegacijo iz Slovenije. Veseli smo, da v Sloveniji raste zanimanje za naše delo. Za veliko noč smo lahko pozdravili na Seniku rojake iz Martinja, Trdkove in Boreče. S ponovnim začasnim odprtjem meje smo spet naredili korak k končni rešitvi tega problema. Takoj za tem, 1. aprila, je novinarka Radia Murska Sobota na lastno pest »odprla« mejni prehod. Šala je bila tako uspešna, da so nekateri res šli na mejo,« je med drugim zapisal Jože Hirnök, njegova sestra Katarina pa je na drugi strani (naslov Pravljica o dobrih ljudeh, podnaslov O, kako je duga, duga paut ...) že tretjo paut pisala o lidaj, steri so bili poslani na Hortobágy: »Delati so mogli. Zima je bila, krunča (krompir) so parbirali, fejs njin je mrzlo bilau. Mlajša sestra si je malo krunčof nabrala, ka da je na »daum« niesla tjüjat (kuhati). Policaj je tau vido, pa je pravo: »Fčera sta prišli, pa že kradnate.« Starejša sestra je eštje dva mejsaca batežna bila (bolana), če je kakšoga

policaja vidla, je omedlela. Sigdar se ji je sienjalo, da jo obešavat pielajo. Žitek je trno žalosten bijo. Zazranka (zjutraj) pa vačer so 1/2 litra črnoga kafēja dobili, podne pa kakšo župovali tastau. Na glavo so dobili 1/2 kila krüja. Za pejnaz

red naredli pa so je nikan nej pistili. Septembra je pá prišo komandant pa je pravo: »Sikšoga domau pistimo, samo nej nagnauk.« Pa tau njij je tö pravo, da se za tau lieko zavalijo ministerskoma predsednika Imreja Nagya. Sikši drudji tjedan

na. Gvišno nej bilau naleki fkiüppobrati cejno, če rejsan so je pomagali nistarni Števanovčarge tö, šteri so bili v Merki. Kak pravin, velki den je büu 24. februar 1935. Kak so mi parpovejdali Károly Talaber z Židovoga brega, fse puno lödi je bilau tisti den na varaškon panau-fi, ka so čakali zvon s Soprona. Da je prišo, so ga gor na okinčane kaula djali, pa je šest konjof pelalo daset mejtarski zvon f Števanovce. Blüzi eno vöro je tarpelo, ka so ga gor f tören potegnili. Te so najoprvin začnili lapau zvoniti, poton tistoga pa so goslarge graubo sekali, tak ka je fse trnok vaselo bilau ...«

Na strani Otroški svet pa so bralci leko šteli tüdi o ton, kak se je na počitnicaj meu četrtošolec Kristjan Mižer z OŠ Gornji Senik: »Kot vsak učenec tudi jaz vedno težko čakam počitnice. Tako je bilo tudi zdaj, saj so se začele nenavadno, kajti padel je sneg. No, jaz sem bil vesel, če se že ne da kolesariti, se bom pa sankal v aprilu. Ampak sneg se je stalil in po blatu sem se vozil s kolesom in igral z žogo. Vsak dan sem gledal televizijo, poslušal radio, magnetofon, bral, risal. Z bratom sva se igrala z računalnikom. Med počitnicami so bili velikonočni prazniki. Zajec je nam prinesel jajca in darilo. Na veliko soboto pri nas v vasi zakurijo ogenj, postavijo križ, streljajo s karbidom in se veselijo. Tudi letos je bilo tako. Iz dvorišča sem gledal, kako so se svetili ognji po bregovih. Bilo je lepo. Upam, da bo ta šega še dolgo živela. Počitnice so hitro minile. Spet sedim v šolski klopi. Pri uri matematike štejem, koliko dni je še do polletnih počitnic: 1, 2, 3, 4, 5. . . to je še cela večnost!«

Vküppobralla: Silva Eöry

Karči Holec

Na prvoj strani je Jože Hirnök, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem, pisa o tom, ka vse se je zgodilo v šestih mesecaj od ustanovitve té organizacije

(denar). Da so njin z kauli (vozom) z Hajdunánáša krü pielali, so ga vaščani poplivali. Če so pa njin tak prajli, da so ti lidje völtji zločinci (bünozök). Sikši den so je gnali na dielo, kak maro. Policaj je nej dopüsto, ka bi guncáli v maternoj rejči. Da bi ga malo dražili, so radeči vacalejk (ruto) na motko zvezali pa so popejvali: »Nincs a földön gazdagabb, szebb orszög, minden ember érzi, hogy szabad.« (Ni na Zemlji bogatejše, lepše dežele, vsaki človek čuti, da je svoboden.). Dosta so trpali, nej so pa vedli zakoj. Sikši tjedan (teden) gnauk so z daumi pismo dobili. Pisma so njin gora ftrgnili pa so ta parštieli. Če so pak dobili, so policaji vö pobrali, ka se njin je vidlo. Cajt je pomalak išo, juliuša je komandant taborišča (táborparancsnok) prišo med nji pa je pravo: »Od gnešnoga dneva je sikši svoboden. Leko dé, kama štje (hoče).« Lidjé so od radosti v zrak skakali. Ene so fejs zmlatili, ka so med njimi špijondje tö bili. Policaji so

je prišla komisija s Pešta, pa so tie povedali tjelko lidi, da lieko domau šlau. Na »našo« držino je 28. septembra leta 1953 red prišo.«

Pod naslovon Zvonovi zvonijo je Francek Mukič med drugim pisa tüdi o števanovskom zvonu: »F Števanovci so pred prvo bojno štiri zvonauwe meli. Kak vövidi, Števanovčarge so nej tak namazani bili, kak v ništarnaj mejstaj, ge so f prvoj bojni zakopali, skrili svoje zvonauwe, aj sodačija na more štüke narediti z nji. Njin so, na žalost tri dojpobrali. Samo najmenšoga so jin njali, iz leta 1807. Po bojni so si te dva pá spravili. Ednoga, ta velkoga, šteroga eške gnes tö majo, so iz Soprona parpelali 24. februara 1935. Naredo ga je majster Frigyes Seltenhofer za 3.300 pengónof. Tau je moglo dosta penas biti že zatogavolo, ka sva z zdajšnjin plebanošon Štavanon Toton dosta pisme prejkgledala, f šteran majster Seltenhofer prosi gospauda Istvána Delija, aj zdaj že gnauk plačajo zvon, ka jin ovak štraf gorzraču-

OD SLOVENIJE...

Manj strogi ukrepi

Po 11-dnevem delnem zaprtju javnega življenja od začetka prejšnjega tedna danes veljajo manj strogi ukrepi. Med drugim ni več nočne omejitve gibanja, odprte so šole in vrtci, pa tudi vse trgovine ter številne storitve, npr. frizerske, kozmetične in tudi turistične agencije. Vlada je uvedla nov semafor ukrepov, prejšnji teden so za celotno državo veljali tisti, ki so predvideni za rdečo fazo. Čeprav je bila nočna omejitev gibanja po več kot 170 dneh (po 20. oktobru 2020) ukinjena, je še vedno prepovedano zbiranje ljudi. Z nekaterimi izjemami ostaja tudi omejitev prehajanja med statističnimi regijami. Prepovedane ostajajo vse prireditve, shodi, slavlja, praznovanja in poroče. Maske so še vedno obvezne v zaprtih prostorih, na prostem pa le takrat, ko ni mogoče zagotoviti razdalje najmanj 1,5 metra. Epidemija, ki je veljala do 17. aprila, je bila podaljšana še za 30 dni.

Strateški svet za digitalizacijo

Ustanovljen je bil Strateški svet za digitalizacijo, posvetovalno telo predsednika vlade, ki mora v roku petih mesecev pripraviti okvirni predlog potrebnih sistemskih sprememb za pospešitev digitalizacije slovenskega gospodarstva, javnega sektorja in državne uprave, ter pripravljati mnenja k vprašanju, pobudam ali predlogom, povezanim z digitalizacijo gospodarstva, javne uprave in družbe kot celote; za predsednika vlade pripravljati mnenja in predloge glede strategije razvoja umetne inteligence, kibernetne varnosti in ostalih področij delovnega področja sveta. Za predsednika strateškega sveta je bil imenovan Mark Boris Andrižanič, vodja javnih zadev v Srednji in Vzhodni Evropi pri Uberju v Varšavi.

Razgledi po naravi - 7.

Hrana iz narave je med ljubitelji kulinarčnih posebnosti vedno bolj priljubljena, pomlad pa pravi čas za nabiranje divjih rastlin. Če smo v predhodnih prispevkih spoznavali čemaž in regrat,

Koprivni vršički in regratovi cvetovi

bomo danes odkrivali številne lastnosti in skrivnosti tretje vseprisotne spomladanske rastline – koprive. Če je doslej niste poznali po kulinarčnih in zdravilnih učinkih, jo je vsak izmed nas gotovo kdaj občutil na svoji koži, ko se je nehote dotaknil kakšnega lista. Ti dotiki pa, kljub pekoči in srbeči rdečici, ki jo pustijo, niso škodljivi, ampak celo zdravilni, saj so naši predniki verjeli, da valjanje v koprivah odganja revmo. Kopriva (csalán) je rastlina trajnica z razvejanimi plazečimi podzemnimi poganjki in pokončnim štirioglatim stebлом, na katerem so nanizani podolgovati jajčasti listi sivkasto zelene barve. Na spodnji strani so pokriti s krhkimi dlačicami, ki se ob dotiku zapičijo v kožo in spečejo. Izločajo strupeno snov, ki povzroči rdečico in mehurje. Če uporabimo pravilno tehniko prijema lista, nas ne bo opeklo: vršiček rastline z dvema ali tremi pari listov previdno odtrgamo in liste pogladimo po spodnji strani od peclja proti vrhu. To naredimo nekajkrat in nato cel vršiček povaljamo med dlanmi. Tako pripravljeno lahko koprivo surovo pojemo v solati ali kar tako, ker prav nič ne peče. Ločimo dve vrsti kopriv, in sicer velike in male – oboje imajo enake lastnosti. Poznamo pa še rastlino, ki je koprivam podobna le po obli-

ki listov, imenuje se mrtva kopriva. Ima bele ali rožnate cvetove in ni pekoča na dotik. Kopriva je zelo razširjena rastlina, nadležni plevel, ki raste vsepovsod, in to v velikih količinah. Zato jo lahko

namesto uničevanja brezmejno nabiramo in uporabljamo v vrtarstvu, zdravilstvu in v kuhinji za pripravo odličnih obrokov. Koprivo so uporabljali v prehrani že v starem Egiptu. Kultivirali so jo v povrtino, od njih pa so jo v prehranske in zdravstvene namene prevzeli tudi Grki in Rimljani. Hipokrat in Horacij sta pisala o koristnosti uživanja kopriv, Plinij starejši pa je zapisal, da mlade

Koprivna omaka

koprive spomladi dajejo dobro in zdravo hrano telesu. Tistega, ki jih uživa, celo leto varujejo pred boleznimi. Vse do 19. stoletja so iz koprivnih stebel izdelovali papir in trpežne tkanine s svilenim sijajem. vlakna koprive so zelo močna in primerna tudi za izdelavo vrvi, nekoč so iz njih izdelovali ribiške mreže.

Bi jedli omako ali omleto iz kopriv?

Zdravilnost kopriv je torej znana že od davnine, so zastoj in rastejo za skoraj vsako hišo. Zdravilni in uporabni so vsi deli rastline, listi, steblo, korenine in semena. Najboljše koprive za nabiranje in uživanje so spomladi, ko začnejo poganjati mlade rastlinice. Naši predniki so zelo cenili koprivni čaj iz posušenih ali svežih kopriv. Priprava je preprosta. Zavremo liter vode, ga odstavimo in poto-

Koprivna juha (Vir: svetovni splet)

pimo vanjo šopek mladih kopriv ali dve žlici posušenih. Pustimo pokrito 10 minut in odcedimo. Pijemo trikrat na dan, najmanj mesec dni. Tak čaj velja za edinstvenega odganjalca pomladne

utrujenosti in nerazpoloženja, poleg tega pa pomaga pri vnetih ustni votlini, angini, preveliki količini sladkorja v krvi, visokem krvnem tlaku, aftah in hujšanju. Pravijo, da ni rudnine, ki jo potrebuje naše telo, in je ne bi vsebovala tudi kopriva. Izstopa predvsem po vsebnosti kalcija (vsebuje ga do petkrat toliko kot

kravje mleko) in magnezija, ki ga skoraj nobena divja, kaj šele gojena rastlina nima toliko kot kopriva. V njej je približno enaka količina železa kot v špinaci, ob tem pa še vrsta drugih rudnin, vključno z mikroelementi. Vsebuje več beta karotena in vitamina C kot večina gojene zelenjave in niti drugih vitaminov ter mineralov ji ne manjka, ne gre pa zanemariti vloge klorofila. To je z beljakovinami ena najbolj založenih vrst zelenjave, saj jih vsebuje do okoli sedem odstotkov. Tudi zunanja uporaba ima številne namene in koristi. Koprive so odlične za nego las, v ta namen jih pripravimo enako kot zgoraj opisan čaj – z njim nato po umivanju izperemo lase. Takšna uporaba pomaga tudi proti prhljaju in redkih ter oslabilih laseh. Koprivin poparek je odličan tonik za obraz. Z zunanjo uporabo pripravka iz kopriv so si blizu tudi rastline v biodinamičnem vrtarjenju, saj tam kopriva velja za eno od najbolj uporabnih rastlin za gnojenje in škropljenje za zaščito rastlin.

Smo v času, ko se začne sezona nabiranja kopriv, saj so mladi poganjki najbolj sočni in okusni. Zato predlagam še ščepec kulinarčnih biserčkov s koprivami, najprej pa povejmo nekaj o pripravi le-teh. Nabrane koprive potopimo v hladno vodo, da iz njih izperemo prah in morebitne žuželke. Medtem pristavimo lonec osoljene vode, in ko ta zavre, koprive v njej blanširamo kakšno minuto ali dve, vročo vodo odlijemo in jih spet potopimo v čim bolj hladno vodo. Tako bodo ohranile živo zeleno barvo, obenem pa nas med pripravo ne bodo opekale. Vodo, v kateri smo jih blanširali, pa prihranimo in uporabimo pri kuhanju. Zdaj pa trije zanimivi recepti! **Koprivna „špinaca“**. Blanširane koprive zmešamo s paličnim me-

Ka vse leko naredimo iz trnine?

šalnikom. V ponvi raztopimo maslo, na njem na hitro prepražimo sesekljan česen, nato pa dodamo koprive in dolijemo malo vode. Posolimo, vmešamo nekaj žlic kisle smetane ter na hitro pokuhamo. Postrežemo z jajci na oko in s pire krompirjem.

Koprivna juha. Sesekljamo okoli pol kilograma blanširanih kopriv, nato na oljčnem olju prepražimo nasekljano čebulo. Ko postekleni, dodamo še nasekljan strok česna, in ko ta zadiši, primešamo koprive ter dušimo okoli deset minut. Nato prilijemo zelenjavno jušno osnovo in kuhamo še deset minut. Juho zmešamo s paličnim mešalnikom, da postane kremasta, dodatno jo lahko začimimo s kisló smetano in postrežemo s popečenimi kruhovimi kockami.

Koprivna omleta. Šopek blanširanih kopriv drobno sesekljamo. V posodo ubijemo dve jajci, dodamo dva decilitra mleka in deciliter radenske ter štiri žlice moke. Stepemo, da dobimo gladko zmes. Vmešamo koprive, posolimo in popramo. V ponvi segrejemo malo olja, nato vanjo vlijemo koprivno maso. Ko omleta na spodnji strani porjavi, jo s pomočjo lopatice obrnemo in popečemo še na drugi strani. Dober tek!

Ob koncu pa še zanimivost, ki sem jo prebrala pred kratkim. Koprivi so že starodavna ljudstva pripisovala magične lastnosti in jo uporabljala kot zaščito pred zlimi duhovi, ki so posebljali bolezní, nesreče, zlo, prekletstva in razne nevarnosti. Kot kadilo so jo uporabljali v obredih čiščenja in zaščite, ali pa kot darilo duhovom in bogovom, da bi si pridobili zaščito, moč in podporo. Ponekod še danes uporabljajo predpražnike, narejene iz koprivnih vlaken, kar naj bi preprečevalo vstop tako zlim duhovom kot tudi ljudem s slabimi nameni. Tudi koprive, položene pod običajni predpražnik, naj bi tistim, ki vstopijo v dom z zlimi nameni, vzele vso moč.

(Slika na 1. strani: Koprivna omleta (Vir: svetovni splet))

Valerija Perger

Sprtrolejti, da se po pauti vozimo, že od daleč se vidijo bejli grmi paulek potoka

Gda trnina cveté je grm bejli, kak če bi ga snéjg pokrivo

ali na raubi lesa. Grmauvi trnine (črnoga trna) lepau cvetejo, takši so, kak če bi znauva snéjg spadno na nji, male bejle raužice vse pokrijejo.

Trnina je do 5 metrov viski grm ali menjkšo drejvo, kratki poganjki se nagausta spremenijo v trne. Cvejt-

Marmelada iz trnulje trno dobra

ki so bejli kak snéjg. Črni trn cveté od marciuša do majuša. Na začetki geseni se razvijejo do 1,5 cm debeli črnosivi koščičasti plodovi – trnulje (kőkény). Trnulje gorponučajo v gastronomiji, farmaciji, iz lesa pa delajo palice za golf pa za šetat se, zatok ka je tau trdi pa léki

lejs. Rauže pa trnulje majo dostafele zdravilni učinek (hatás). Če iz rauž skújate

Trnulje (kőkény) je najbaukše pobrati, gda je slana že »ščípne«

čaj, vam pomaga, če mate zvužgani mejir. Pomaga prauti driski pa odvaja vodu.

Plaud – steri ma sivo-lilasto farbo – do oktobra grata zrejli. Te je najbaukši, da ga že slana zaojdi. Te je več nej britki pa kisejli. Čaren grata, dapa ne zleti doj z grma.

V zimi ga ftiči pogejo. Zrejli sad ma dosta C-vitamina pa antioksidantov. Če ga sirauvoga gejmo, je vremen (trpek) pa kisejli, človeki lampe vkúp vlečé. Ne gejte dosta sirauvoga sada, ka zaprejtí gratata, nete mogli na WC titi. Dober je za tiste, steri ščejo par kil dolalíčiti,

ka vam pokvari apetit. Očisti tejló od čemerov (strupov). Čisti krv, zatok je do-

ber, če mate izpuščaje. Iz trnulj (kőkény) leko napravimo liker, sok pa marmelado, leko ji posíšimo pa v hladilnik dejemo. Gez sem tak kújala marmelado: 2 kg trnulj sem gordjala kújati v 1litrí vodej. Tak dugo sem kújala, ka se je mesau krajpistilo od djedric. Če je bilau trno gausto, sem eške malo vodé vcüjvlejala. Potistim prejkspasiramo, máso pocukramo, vcüjdamo cimet, limono, komi se kak vidí. Kújamo máso tak dugo, ka gausta grata. Žmano, radečo, malo vrejzno (fanyar) marmelado dobimo. Leko go gejmo na krúji (kiflini) z žaučóm (maslo), samo na tenki go mažimo. Leko okinčamo z njauv deserte v posancaj. Zavolo svojoga trpkoga, kisejloga žmaja je trno dobra vcüj k mesej divjačine. Liker ali marmelada iz trnulj (kőkény) sta unikum. Istina, ka dosta dela mamó z njimi, dapa vrejzno je, ka je marmelada trno dobra, liker pa nika posebnoga.

Margit Čuk

... DO MADŽARSKE

75 odstotkov prebivalcev bi se cepilo

Medtem ko je bila volja do cepljenja proti Covid-19 lani decembra le 30-odstotna, so prejšnji teden namerili že 75-odstotno pripravljenost. Število tistih, ki bi se dali cepiti, se je prvíč znatno dvignilo letos januarja, ko je Evropska unija dala zeleno luč cepivu Pfizer. Takrat si je premislilo 15 odstotkov ljudi in je njihov delež v prebivalstvu znašal že 45 odstotkov. Po velikonočnih praznikih je od desetih Madžarov in Madžark že sedem načrtovalo, da se bo dalo cepiti ali so se že cepili. Zanimivo je, da petina tistih, ki bi se sicer cepila, se še ni registrirala na strani koronainfo.gov.hu. Do prejšnje srede je število tistih, ki so dobili vsaj prvi odmerek cepiva, doseglo 3 milijone. Oba odmerka je dobilo več kot milijon sto tisoč ljudi.

Predvolilni etični kodeks

Šest strank opozicijske koalicije, ki se pripravljajo na državnozbornske volitve leta 2022, pred njimi pa na predvolitve, je sprejelo predvolilni etični kodeks, ki naj bi bil podlaga v predvolilni kampanji. V uvodu dokumenta so zapisali, da je demokratična opozicijska zveza nastala, da bi zamenjala in prerasla politično kulturo na Madžarskem, ki temelji na delitvi družbe. Naš namen je, da bi Madžarska ponovno postala demokratična republika, v kateri se upoštevajo osnovne svoboščine, vladavina prava in demokracija. Prepričani smo, da Madžarska potrebuje vlado, ki upošteva mnenje drugih. Predsedniki strank so zapisali, da bodo sodelujoče stranke v predvolilnem boju upoštevale načela etičnega kodeksa, upoštevale izide predvolitev in podpirale kandidata zmagovalca pri njegovem nadaljnjem delu in pripravah na redne volitve. Kandidati, ki se bodo udeležili predvolitev, bodo upoštevali človeško dostojanstvo drug drugega, kakor tudi nedotakljivost zasebnega življenja. Verska usmerjenost, spolna identiteta, seksualna orientacija in družinsko stanje kandidatov ne smejo biti predmet kampanje. Tisti kandidat, ki bo kršil načela kodeksa, bo sankcioniran.

Name so tak vküppostrügali

Laci Makoš iz Slovenske vesi, zvün nedele, vsikši den rano v pau tretjoj vöri stane, spiye kavo pa kaulak zopodi ves. Nej zato, ka bi nej mogo spati, zato ka on nosi novine Vas Népe. Za peka se je sto včiti pa itak je traktorist grato, delo je v kmetijski zadrugi pa na državnem kmetijskom gospodarstvu. Sploj rad gleda nogomet, še bola rad je špilo, sploj pa te, gda so se brsali prauti Fradini (Ferencváros).

- Laci, kak ste se zvali, kak se zaveta po iži?

»Mi smo Patričtjini bili doma, po oči so nas tak zvali, po materi pa Vintovski, zato ka oni so se doma v Ritkarovci tak zvali.«

- Oča so iz Slovenske vesi bili?

»On je odtec bijo, depa v Meriki, v Betlehema se je naruudo. Gda je trinajset lejt star bijo, te so stariške domau prišli. Mati je na Gorenjom Seniki v mlini delala, oča je tam kočiš bijo pa te tak sta se spoznala. Gda sta se oženi, te sta najprvin v arendi bila, depa gda je 1956. leta völtji odjan (požar) bijo, te je pulonje vesi - pa oni tö - dolazgorejlo pa te tak so indrak šli. Depa tisti je merički ram bijo pa tam so nej dobili dovoljenje, ka bi zidali, tak so te drugoga tjüpili.«

- Kelko mlajšov je vas bilau?

»Mi smo štirdje bili, trgé podje pa edna hčerka, depa zdaj sva že samo dva ostala z bratom.«

- Te so mladi mrlji, nej?

»Nej tak fejest, brat je sedemdeseteno, sestra pa šestdestsedem bila, gda je mrla.«

- Ti si najmlajši?

»Ja, name so tak vküppo-

strügali.«

- V šaulo si v vesi odo?

»Štiri lejta tü, štiri pa v Váraš, gda sem zgotauvo te pa na Vép, gde sem se za traktorosa včijo. Po pravici sem dja pek sto biti, depa malo nas je bilau, ka smo se glasili pa te zavolo tauga so te razred najpotegnili. Dja sem se nej sto glasiti za traktorosa, samo školnik Debreceni me je telko nagučavo, ka te naslednje sem privolo pa te tak sem traktorosa grato. Dja sem dočas tau nej vedo, ka je tau, ka traktor, zato ka dočas sem doma dja samo kravdje kaulo vido.«

- Kak se ti je vidla šaula?

»Sprvoga sploj nej, dja sem po trej dnevaj piso domau edno pismo starišom, aj mi v kosavnoj fabriki iščejo nišo delo. Dja tü nikoga ne poznam, samo štiri stene vidim, molo sem se njim, depa nej so me vövezeli. Potejn me je školnikojca zvala, pa mi je malo taraztolmačila, ka tau je samo zdaj tak, sledkar že baukše baude. Pa rejsan je tak bilau, ka sem se že

vcujvzejo. Dobro je bilau, ka sem austo, zato ka sledkar, gda sem rutjivo, te je že lakejše bilau se vcujzeti, ka sem nej doma, nej sem že emo tašo domotožje.«

- Gde si bejo sodak?

»Dja sem v Kanizso rutjivo

najprvin, ka bi tank vozo, depa sledkar so me itak prejkdjali v Zalaegerszeg, gde sem šofer bijo, tovor-

Laci Makoš se je sto za peka včiti, dapa dunk je traktorist grato

trbelo.«

njak sem vozo. Dobro je tau bilau tak, zato ka sem skrak bijo, če tak bilau, še na eden den sem leko domau prišo.«

- Demo malo nazaj, kama si üšo delat, gda si zgotau-

Slovenčarska nogometna ekipa je tistoga ipa špilala s Fradinom pa Haladásom tö.

vo srednjo šaulo?

»Na Dolejnji Senik sem üšo naKmetijskozadrugo (Szakszövetkezet) delat kak traktorosa.«

- Kakšni traktor si daubo?

»Najbola lagvoga MTZ-ja, steroga je že nikoma nej

trbelo.«

- Ka ste vozili pa delali?

»Dosta smo odli v gauštjo, plotje smo vozili na žago pa flanco smo sadili. Te sem še rad vozo traktor, zdaj že nejman volo, nej zaman, vej pa več deset lejt sem se trauso v njem.«

- Kama si üšo delat, gda si tamnjau zadruo?

»Edno leto prvin kak bi dolazavertivala zadruo, po tridvajsti lejtaj sem na Rabafúzes üšo delat na Državno kmetijsko gospodarstvo. Tam, gda sem začno, sem že več slüžo kak pri zadrugi. Depa zaman sem do-

bro slüžo, če je ta firma tü nanikojprišla po trej lejtaj. Dja sem najkasneje prišo, name so taposlali, zato ka za lejta je mena trbelo najmenje vöplačati.«

- Rad si traktor vozo, depa

vsigdar mi je tau pravo, dočas ka ne zgotauvim, dočas nikan ne smejm titi.«

- Kelko lejt si se brso?

»Nej dosta, vejn edenajset lejt, zato ka koleno mi je nanikoj prišlo, tau je te bilau, gda bi mi najbaukše šlau, te sem mogo taknjati. Najbaukše je tisto bilau, gda je Fradi pa Haladás prišo se brsat sé k nam. Vejš, kak je bilau, dočas ka sem se dja obrno, njini igralec je že vujšo, dostau baukši so bili od nas. Ovak bi se nikdar nej brsali pa srečali s takšnimi čapati, če bi je Gašpar, naš sponzor nej pauzvo.«

- Vejm, ka cajtunge, novine Vas Népe ti nosiš po vesi, tau je tö nej leko delo, kak bi tau človek mislo, nej?

»Gvüšno ka nej, človek nejma nej petka pa nej svetka, pa vseedno, če snejg ali dež dé, te tö moraš titi.«

- Psauvi te ne dražijo?

»Nej trno, zato ka tistim, steri me fejest lajajo, tistim čounto nesem, če kaj tašo tjüjamo doma. Ne boj se, potejn me že ne laja, bola tau gleda, če sem ma pa prineso čounto.«

foci si še bola rad špilo, nej?

»Tau je tak, dja sem za foci fejest nauri bijo. Dostakrat sem pravo prejdnojoma, gda sem delo, ka v štrto vöri moram domau titi na trening. S tejm sem ga fejest zdražo,

»Nej dosta, vejn edenajset lejt, zato ka koleno mi je nanikoj prišlo, tau je te bilau, gda bi mi najbaukše šlau, te sem mogo taknjati. Najbaukše je tisto bilau, gda je Fradi pa Haladás prišo se brsat sé k nam. Vejš, kak je bilau, dočas ka sem se dja obrno, njini igralec je že vujšo, dostau baukši so bili od nas. Ovak bi se nikdar nej brsali pa srečali s takšnimi čapati, če bi je Gašpar, naš sponzor nej pauzvo.«

- Kelko lejt si se brso?

»Nej dosta, vejn edenajset lejt, zato ka koleno mi je nanikoj prišlo, tau je te bilau, gda bi mi najbaukše šlau, te sem mogo taknjati. Najbaukše je tisto bilau, gda je Fradi pa Haladás prišo se brsat sé k nam. Vejš, kak je bilau, dočas ka sem se dja obrno, njini igralec je že vujšo, dostau baukši so bili od nas. Ovak bi se nikdar nej brsali pa srečali s takšnimi čapati, če bi je Gašpar, naš sponzor nej pauzvo.«

- Vejm, ka cajtunge, novine Vas Népe ti nosiš po vesi, tau je tö nej leko delo, kak bi tau človek mislo, nej?

»Gvüšno ka nej, človek nejma nej petka pa nej svetka, pa vseedno, če snejg ali dež dé, te tö moraš titi.«

- Psauvi te ne dražijo?

»Nej trno, zato ka tistim, steri me fejest lajajo, tistim čounto nesem, če kaj tašo tjüjamo doma. Ne boj se, potejn me že ne laja, bola tau gleda, če sem ma pa prineso čounto.«

- Kelko časa znosiš vö novine?

»Tak tri pa pau vöre trbej. Vsikši den v pau tretjoj stanem, spidjem kafej pa do šeste, frtau sedme je vöznosim. Zato pa gda dja kokauši večer zaprem, te pomalek se dja tö v postelo dejem.«

- Ka delaš, gda si doma, gda leko malo počivaš?

»Te televizijo gledam, sploj pa če foci kažajo, najbola te, gda se Fradi špila, zato ka sem dja velki Fradi drukker.«

Karči Holec

Od Gorenjoga Senika do Garbolca - 33.

KAMA SE NA ALFÖLDI NAJRAJ ODIJO KAUPAT

Gnes vas zovemo na vandri- vanje v krajino *Nagykunság*. V malom varaši *Mezőtúr* so že v 16. stoletju delali lončar- ge, šteri so sprvoga samo črne posaude redili. Kisnej so njihni produkti dobili glazuro, za tau krajino je bila najbole tipična žuta. Vse tau so leko odavali na eričnom »túrskom senji«, na šterom so že v srejd- njom vöki na veuko odavali

se inda svejta dali pokopati sodački prejdni. V etom mes- ti se je naraudo mladinski pisatel István Csukás, šteri je med drugimi vözbredo šar- kanja Süsüna.

Nej je daleč mali varaš *Kenderes*, gde se je naraudo Mik- lós Horthy, regent Madžar- ske med 1920 in 1944. Gnes počiva v kriпти na mestnom cintori, s Portugalskoga so

bližanjom *Kunmadarasi* je mejla sovjetska sodačija svojo letališče (repülötér), tam leko gnes spoznavamo skrivnosti rusoški fligarov in pilotov. V sausadnoj vesi *Berekfürdő* pa se majo šegau vküpmejriti šoferge avtonov in motorov v naglom pelanji. Napautimo se zdaj k drugoma najvejšoma jezери na Madžarskom! Tzv. »*Tisza-tó*« so umetno (mesterségesen) napravili na začetki 1970-i lejt tak, ka so en tau Tise zaprli med jeze (gátak). Jezero s 16 otoki in 10 kanali je veuko 127 km², njegvi vekši tau sliši k Hortobágyškoma narodno- ma parki. Drejv skoro nega, zemla je solana, donk pa živé tam dosta divdji ftičov. Radi ga gorpoiškejo ljubiteli ribi- čije pa vodni športov, depa držine z malimi mlajšami ranč tak.

Če prihajamo z djuga, nas oprvim čaka varaš *Abádszalók*. Ne dojde, ka se leko tam pelamo z jet-skinom, vodnim piciklinom ali motornim čanaklinom, si leko pogled- nemo eške muzej z bábami tó: tam nutpokažejo več kak dvejstau ljudski noš s cejle zgodovinske Vogrske.

Na drugojstrani Tise leži mes- to *Kisköre*, gde so že prva postavili vodne stube. Tau je pomagalo pri tejm, ka so se leko pelali šihti cejlak od To- kaja do Szegeda. S stubami redijo električno energijo tó, najgir turisti pa leko pogled- nejo, kak ribe z globke v plit- ko vodau priplavajo.

Če bi se štoj s sövera pripelo k jezери, bi oprvim prišo v vesnico *Poroszló*. Tam stogi eden dvorec, gde čakajo lü- bitele »slow livinga«: lidi že- lejo nagučati, aj bole méрно, bole pomalek živéjo. V vési najdemo eške eden Ekocen- ter, gde si leko poglednemo najvejši slatkovodni akvarij v cejloj Evropi, leko pa nut- sedemo v eden 3D-kino tó. V Poroszlóni držijo vsikšoga juniuša »lepotno tekmovanje

petelinov«, šteroma so kokau- ti nej tak radi, vej je pa na konci sküjajo pa spečéjo.

Na sövernem tali jezera geste edna krajina na 2500 hekta- raj, štera je sigurno zavarova- na. Tá samo z dopüşčenjom narodnoga parka leko nut- stauipimo, vej pa tam živéjo takši ftiči, štere indrik ne najdemo. Če nam dopistijo, se leko s čanaklinom nutpri-

sedla ranč tak. Gnes pela vö z varaša železniška štrejka vr- nau pauleg automobilske poš- tije – srce nam gvüšno bole naglo začne biti, gda eden šnölcug prauti nam pela. Ovak je tau mesto središče pi- ciklaškoga športa, kolesarske poš- tije kauli jezera so duge 65 kilomejterov. Drautove so-

Beli lokvanj (tündérrózsa) pokrije cejlo jezera Tisza-tó, gda pride prva sprtolejtna toplina

V vesnici Poroszló leko na učnoj pauti spoznavamo rastlike pa stvarine na jezери – ozajek se zdigava törem Ekocentra

sidlje, vino pa živino. Leta 1530 so v etom mesti stvau- rili prvo srejdno šaulo na Vogrskom, v tau kalvinistič- no gimnazijo so kisnej ojdli pesnik Ernő Szép, režiser Zoltán Várkonyi in pesmar Pál Szécsi.

Po kračišoj pauti leko pride- mo v varaš *Törökszentmik- lós*, šteroga poznamo kak glaven center pletenja slame. Tam vsikšo leto na taboraj včijo tau raučno meštrij, te pa vöpostavijo slamatne produkte. Sausadni *Túrkeve* je najbole eričen po svojom ovčarskom festivali, na šte- rom brijejo birke tó, leko se pa tam navčimo pastérske pesmi in plese ranč tak.

V bližanjom *Kisújszállási* so z vune od »racka« birk redili svetejšne mangline za ovčare (cifraszür), štere so na raubi okinčali z vöšivanjom. Tau je eden tipičen varaš v krajini *Nagykunság*, gde na dosta mejstaj stogijo 5-10 mejterov visiki »kumanski bregauvge« (kunhalom), pod šterimi so

njegvo tejlo domau pripelali leta 1993.

Glavni varaš krajine *Nagy- kunság* je *Karcag*, štero ime v törski gezikaj »püstinska lasica« znamenüje. Daleč na- okauli je bila erična domanja čarda Morgó, štera je stala djenau na mejej med župani- jama *Jász-Nagykun-Szolnok* in *Hajdú-Bihar*. Eden betjar je od tistec leko zbejžo kama koli, pandurge pa so mogli ostati v svojoj županiji. S té čarde je v sausadno čardo Ágota prej pelo eden tunel tó. V Karcagi je bilau inda svej- ta šestdeset mlinov, od toga edenajset na vöter. Če smo že tam, se splača pogledniti maust »Zádor«, šteroga so zozidali na poštiji med *Karcagom* in *Debrecenom*, tau pa 21 lejt prva kak eričen hortobágyški maust z devet lüknjami. Varaš poznamo eške po sivi omaraj domanji tišlarov in po festivali, na šterom majo šegau vsikšoga juniuša sküjati 20 gezero porcij birkečoga golaža. V

pelamo v tau krajino, štero zovéjo Mali Hortobágy.

Odpelajmo se gor po Tisi tačas, ka ne pridemo v gos- podarsko, turistično in kul- turno središče regije. *Tisza- újváros* je do februara 1991 noso ime »Leninváros«, gnes pa najdemo tam vse, ka trbej za počinek: mér, tüüčo in dob- re hotele. V mesti držijo dosta gastronomski festivalov, depa športni žitek je tó bogati. V bližanjom varaši *Tisza- csege* se je leko že inda svejta prejk Tise prišlo, če se je štoj s Pešta prejk Hortobágya prauti Nagyváradu pelo. Na ednom otoki so tam napravi- li rezervat biosfere, gde eške gnes leko spoznamo, kak je nekda vövidla divdja alföld- ska ravén.

Gda se povrnémo nazaj k je- zeri »Tisza-tó«, je najbaukše, če gorpoiškemo najvejši va- raš *Tiszafüred*. Tau mesto je bilau inda svejta središče tesanja in farbanja omarov, de je pa tam bila najbole erična vogrska delavnica za

mare pa krajdejejo tisti, šteri se pripelajo na festival Boat D'OPERA: klasične koncerte leko poslušajo s čanaklinov. Arboretum v bližanjom *Tisza- igari* je veuki 19 hektarov, v njem rasté skoro 400-féle drejv ali grmauvdja. Najbole eričen je eden štiristaulejtni rast, šteroga zovéjo »drejvo krala Matjaša« (če rejsan v istini nika vküpnoga nema s tejm vogrskim kralom). Stau mejterov dale stogi en par stari drejv – originalno je je bilau dvanajset, imena so jim dali po Ježošovi apoštolaj. Zapüstimo zdaj jezera, kama se lüstvo na Alföldi najraj odi kaupat in napautimo se v krajino, štera je tak ravna kak staulova tabla. Hor- tobágy z njegov posabnov zgodovinskov in etnološkov tradicijov gvüšno nikdar ne pozabimo ...

-dm-

foto: mtu.gov.hu in pixabay.com

OJTI PO MISIJONI BLÜZI IN DALEČ

V 11. stoletju je Mati Cerkev vsikdar žmetnej obranila svojo vinešnjo pa znautrašnjo slobaudnost. Vrnau tistoga ipa je živo **sveti Anzelm**, šteri je biu škonik »sholastike«, cerkvene filozofije, štera je gorostala do gnes.

Té čednjak se je naraudo leta 1033 v taljanskoj krajini Lombardiji, že v mladi lejtaj je sto staupiti v klaušter. Donk se pa ma je povidlo posvejtno življenje, zatok je po materinoj smrti tri lejta klantivo po Francuskom. Končno je v svojom 27. leti nutstaupo v samostan Bec, gde so ga za en malo odebrali za prejdnjoga klaušterske šaule. Anzelm je že v tom cajti dosta piso, spravlo se je s filozofijov in teologijov. Pri tejm je nüco tehniko dialoga - kak liki bi valase davo na pitanja svoji baratov. Kak opat je trikrat gorpoisko England, gde je že duže prazno stala stolica nadpüšpeka v Canterburyni. Anzelma je za tau funkcijo naproso krau Vilmoš II., šteri ma je obečo slobaudnost engliške Cerkev. Donk sta se dosta svajüvala, vej je pa krau sto, ka bi njegovj Cerkv vi papež nej zapovedavo. Končno sta se zglijala in se je krau več nej nutvmešavo v postavljanje püšpekov. Anzelm pa je celau grato posvejtne prejdjen v rosagi, gda je krau nej biu doma. Té svetec je mrau 21. apriliša 1109 v varaši Canterbury, od leta 1720 sliši med veuke cerkvene škonike.

Svetoga Vojteha Praškoga (Prágai Szent Adalbert) čestijo vsi srednjeevropski narodi, vej je pa biu v 10. stoletju püšpek v Pragi, te pa je na Vogrskom in Polskom trnok dosta napravo za krščanjsko vöro.

Vojteh se je naraudo kauli leta 955 na Češkom, ime

Sveti Adalbert je na Vogrskom oznanjo evangelij že pred letom 1000 - un je po legendi okrsto in férmo svetoga krala Števana (Vajka)

Adalbert je gorvzeu pri férmi zavolo poštenjá do svojoga patronuša. Po šaulanji v nemškom Magdeburgi se je povrno v Prago, gde je oprvim razvüzdano živo. Gda je stari püšpek méro, se je začno Adalbert pokoriti, za en malo pa so ga odebrali za püšpeka v etoj trnok veukoj škofiji. Nej se ma je vidlo, ka so lidgé kauli njega ostali pogange in meli več žen, dühovniki pa so ga nej baugali. Zavolo toga je za več lejt odišo v Romo, zmejs pa je živo eške v Svetoj deželi tö. Na Vogrskom je biu Adalbert pomočnik vojvode Géze, veuka legenda prvoga madžarskoga krala pa celau pripovejda, ka je poganskoga Vajka té püšpek okrsto za Števana. Če rejsan je tau nej gvüšna istina, donk brodim, ka je Adalbert dosta narédo za krščanjstvo na

Vogrskom.

Té češki püšpek je vnaugo pripovejdo mladoma nemškoma cesari Otoni III. o krščanjskoj vöri, zaman pa so ga cerkveni voditeli nagučavali, se je nej sto povrnati v Prago. Zavolo toga tö nej, ka se je svado s češkim vojvodom Boleslavom II., šteri je vmauro skoro cejlo njegvo žlato. Adalbert je zbejšo na dvaur polskoga vojvode (ranč tak z imenom Boleslav), šteri ga je poslo v misijon med poganske Pruse (porozok). Tam je mrau mantrniške smrti 23. apriliša 997.

Ime svetoga Adalberta nosi glavna katedrala v Esztergomi, ranč tak kak dühovniški seminar v varaši vogrskoga primaša.

Na madžarskom kalendari piše pri 24. apriliši ime **svetoga Djürina (Szent György)**, šteroga na kejpaj vidimo, kak dojbodne ednoga zmaja (sárkány). V istini pa samo malo vejmo o njem, njegovj grob je prej v palestinskem varaši Lida. Dosta kisnejši svedokov je pripovejdale, ka so se tam godile veuke čüde.

Tisti, šteri so pisali o Djürina mantrništvu, pravijo, ka se je naraudo v rimskoj provinci Kapadokiji. Njevvi oča pa mati sta bila dobri-va krščenika, sin pa se je odlaučo za sodaka. Gda so začnili Kristoša vörnike naganjati, se je sam zgloso na dvauri v Nikomediji, ka je prej kristjan. Zavolo toga so ga dugo mantrali, de je pa vse vöstrpo. S svojim zavüpanjom v Kristoša je spreobrn vnauge lüdi, na konci so ma odsekli glavau. Kisnej je dau cesar Konstantin nad njegovim grobom zozidati edno lejpo baziliko.

O Djürini guči dosta legend, s šteri pa ne moremo spoznati istino. Pripovejdajo, ka je prej rejšo edno dekl

od zmaja, šteroga je po tistom bujo. Tomačijo, ka znamenüje té šarkanj nevörnost ali poganstvo, zatok je grato Djüri simbol zmage nad Božimi neprijateli.

Gnes brodim, ka je Djüri svojo življenje dau za Kristoša kauli leta 303. Tau je bilau v cajti rimskoga ce-

Sveti Djüri, šteri je bujo zmaja, je biu dugo patronuš vitezov, kovačov, konjenikov in vandrašov - gnes brani skavte in policaje

sara Dioklecijana, šteri je vöstrejbo krščanjstvo med svojimi sodakami. Gnes najdemo cerkve in ustanove z imenom Djürina po cejlom krščanjskom svejti, po njem se zové na priliko rosag Georgija (Gruzija).

Na Slovenskom djužno od Drave so djürovo duga stoletja svetili 24. apriliša, gnes je té svetek v cejloj Sloveniji en den prva.

Po tradiciji držimo, ka je drügi evangelij napiso **sveti Marko (Szent Márk)**, vučnik apoštola Petra. Tau je včino na prošnjo krščenikov v Romi kauli leta 65, njegovj evangelij je najstarejši, depa najkračiši tö. Jezoša rejči in pripovejsti o njem je spravo v geografski okvir in kronologijo - od krsta v Jordani do praznoga groba v Jeruzalemi.

Marko je biu doma z bogate držine, v njinoj izi so vküpprišli prvi krščeniki po Gospaudovom vnebohodi. Ništerni brodijo, ka je Jezoš vrnau tam stvauro sveto evharistijo na slejdnjoj večerdi tö. Marko je biu tistoga ipa eške trnok mladi, za Kristoša vöro ga je pridaubo apoštol Peter.

Kisnej sta Marka za pomočnika vzela apoštola Pavel in Barnabaš, gda sta se podala na misijon v Maloj Ažiji. Mladi Marko pa je raj doma aust, de ma je pa kisnej že žau bilau. Zatok je odišo med pogane na Cipruš in sledik v egiptomski varaš Aleksandrijo, gde je grato prvi püšpek. Leta 62 je biu Marko znauvič pri Pavli, šteri je

biu zaprejt v Romi. Tistoga ipa so ga prosili, aj napiše svoj evangelij. Gda sta Peter in Pavel mrla, je začno Marko z gučanov pa dojspisanov rečjav sam oznanjati vse, ka je čüu od apoštolov. Marko je mrau mantrniške smrti, venak v Aleksandriji. Njevve čonte so kisnej v Benetke (Velence) prejkodne-sli, gde so ma zozidali edno čüdivitno baziliko. Gda je té varaš najvejšo mauč na maurdji emo, so ga zvali »Republika svetoga Marka«. Na svojom grbi (címer) eške gnes nosi leva (oroszlán) s perautami, simbol evangelista Marka. Toga vidimo na dosta mejstaj po varašaj na slovenskom maurdji tö, šteri so inda svejta slišali pod Benetke.

-dm-
ilustraciji:
Szilveszter Bartkó

PETEK, 23.04.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 10.10 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 10.35 TV-izložba, 10.55 Vrtičkarji, Poroka, slovenska nadaljevanka, 12.00 Globus, 12.30 Točka preloma, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), ameriška nadaljevanka, 14.40 Priluhnimu tišini, Naj živi ljubezen, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.15 Mostovi - Hidak, magazinska informativna oddaja, 15.55 Danin dinosvet, kanadska otroška nanizanka, 16.15 Holly Hobbie, kanadska mladinska nadaljevanka, 16.40 Infodrom, tednik za otroke in mlade, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Alpe-Donava-Jadran, 17.55 Duhovni utrip, 18.10 Bacek Jon, risanka, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 V petek zvečer, 21.25 Na lepše, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 23.10 Kinoteka: Cesta, italijanski film, 1.00 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.25 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.20 Napovedujemo

PETEK, 23.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 10.30 Dobro jutro, 13.25 Gimnastika - evropsko prvenstvo, mnogoboj (Ž), 15.20 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 16.00 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 16.55 Gimnastika - evropsko prvenstvo, mnogoboj (M), 20.00 Kdo laže? (II.), britanska nadaljevanka, 20.55 Gasilska brigada, francoski film, 22.25 Zadnja beseda! 23.15 Filipini - spirala nasilja, francoska dokumentarna oddaja, 0.05 Gimnastika - evropsko prvenstvo, mnogoboj (Ž), 1.50 Videotrak, 2.50 Info kanal

SOBOTA, 24.04.2021, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program, 10.00 Male sive celice, 10.35 Infodrom, tednik za otroke in mlade, 10.55 Osvežilna fronta, oddaja za mladostnike, 11.35 Tarča, 12.40 Kaj govoriš? So vakeres? 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.50 TV-izložba, 14.05 Podjetno naprej, 14.50 Pacifiški losos, rdeča riba, ruska dokumentarna oddaja, 15.55 Slovenski vodni krog: Bregana, dokumentarna oddaja, 16.30 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Ambienti, 17.45 Zadnja beseda! 18.35 Ozare, 18.40 Vrtne prigode, risanka, 18.57 Dnevnik, 19.15 Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.00 Joker, kviz, 20.55 Kaj dogaja? 21.25 Hudičeve igre (I.), ameriško-italijanska nadaljevanka, 22.20 Poročila, Šport, Vreme, 22.45 Slovenka, slovenski film, 0.20 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.45 Dnevnik, Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 1.40 Napovedujemo

SOBOTA, 24.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 7.00 Najboljše jutro, 8.00 Spomini, Tine Tomazin, 10.30 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.45 Tone, javi se! dokumentarni film, 13.25 Gimnastika - evropsko prvenstvo, finali na posameznih orodjih, 16.00 Nogomet - državno prvenstvo, Bravo: Maribor, 30. kolo, 20.05 Vprašanja očetu, izraelski film, 21.45 Zvezdana, 22.40 Izštekanih 10 - Big Foot Mama, 0.20 Gimnastika - evropsko prvenstvo, finali na posameznih orodjih, 2.40 Videotrak, 3.40 Info kanal

NEDELJA, 25.04.2021, I. spored TVS

7.00 Otroški program, 10.00 Sveta maša, prenos iz mariborske stolnice, 11.00 TV-izložba, 11.15 Ozare, 11.20 Obzorja duha, 11.55 Ljudje in zemlja, 12.45 Zelena generacija/Young Village Folk, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 V petek zvečer, 14.45 Na lepše, 15.10 Kavarna Astoria, slovenski film, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Vikend paket, 18.40 Šola za pošasti, risanka, 18.50 Frfra in Cufek, risanka, 18.57 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20.00 Leteča Holandca, nizozemska nadaljevanka, 21.05 Z Mišo, 21.50 Poročila, Šport, Vreme, 22.20 Černobil zadnja sovjetska bitka, francoska dokumentarna oddaja, 23.25 Ansambel Vedun, Keltko-slovanski terapevtski zvoki in darovi, 23.35 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.00 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo

tedna, Šport, Vreme, 0.55 Napovedujemo

NEDELJA, 25.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Videotrak, 7.00 Duhovni utrip, 7.15 Koda, 7.45 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 8.10 Glasbena matineja: Sozvočja Slovenije, Ljudska glasba na Slovenskem, 10.00 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.50 Po Tihem oceanu s Samom Neillom, Z ladjo Endeavour na Novo Zelandijo, potopis, 12.55 Gimnastika - evropsko prvenstvo, finali na posameznih orodjih, 15.50 Ambienti, 16.45 Na juriš in the mood! Od koračnic do swinga: Carmina Slovenica, 19.50 Žrebanje Lota, 20.00 Dinastije, Hijenski psi, koprodukcijska dokumentarna serija, 20.55 Sergio Mendes in ritmi sreče, španski dokumentarni film, 22.35 Vikend paket, 23.55 Zvezdana, Verjeti v samoroga, 0.50 Kaj dogaja? 1.20 Videotrak, 2.15 Info kanal,

PONEDELJEK, 26.04.2021, I. spored TVS

6.30 Utrip, Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, 9.05 Zogriscani fil, 9.35 Gudrun, vikinška kraljična, Volkotroška serija, 9.40 Smrtonosni dinosavri, Smrtonosni mojstri obrambe, angleška dokumentarna serija za otroke, 10.05 Španski učitelj in nogomet, nizozemski film, 12.00 Z Mišo, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), Zahvalni dan, ameriška nadaljevanka, 14.40 S-prehodi, 15.25 Dober dan, Koroška, 15.55 Milan, Milan in ježek, risanka, 16.00 Niko, Glasek, risanka, 16.05 Šola za pošasti, Hišica na drevesu, risanka, 16.15 Muk, Mlin na veter, risanka, 16.25 Studio Kriškraš, Pojdi na vrt, postani krt, mozaična lutkovna oddaja za otroke, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Podjetno naprej, 18.00 Nejk, Na prostem, risanka, 18.05 Simon, Težka odločitev, risanka, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, 20.55 Vojsko, moja rodna vas, dokumentarni film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Umetni raj, 23.30 Glasbeni večer: Ye-Eun Choi, Simfoniki RTV Slovenija in Marko Letonja (D. Šostakovič), 1.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.40 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.35 Napovedujemo

PONEDELJEK, 26.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 10.00 Obzorja duha, 10.35 Dobro jutro, 12.30 Priluhnimu tišini, Poskrbimo za duševno zdravje, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.05 Na lepše, 13.50 Zadnja beseda! 15.30 Ljudje in zemlja, 16.20 Zelena generacija/Young Village Folk, 16.50 Portret dr. Bruna Hartmana: Na poti pride vse naproti, 18.00 Beseda na A (II.), britanska nadaljevanka, 19.00 Nogomet - evropska liga, 20.00 Po Tihem oceanu s Samom Neillom, Z ladjo Endeavour v Avstralijo, potopis, 20.55 Dediščina Evrope: Aenne Burda: ženska ki si je skrojila uspeh, nemška nadaljevanka, 22.40 Podjetno naprej, 23.10 Svetlo črna, kratki igrani film AGRFT, 23.45 Gimnastika - evropsko prvenstvo, finali na posameznih orodjih, 2.05 Videotrak, 3.05 Info kanal,

TOREK, 27.04.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 11.55 Tednik, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 Severna obzorja (IV.), Stori, kar je prav, ameriška nadaljevanka, 14.35 Duhovni utrip, 15.05 Lučka - Pitypang, otroška oddaja, 15.40 Otroški program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Pisma iz Auschwitza, dokumentarni film, 18.00 Kalimero, Kmalu okrevaj, risanka, 18.10 Bacek Jon, risanka, 18.57 Dnevnik, Dnevnikov izbor, Šport, Vreme, 20.00 Bolnišnica dobre karme (II.), britanska nadaljevanka, 20.55 Pozabljeni grob, dokumentarni film, 21.50 Poročila, Šport, Vreme, 22.15 Spomini, Tine Tomazin, 1.50 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2.15 Dnevnik, Dnevnikov izbor, Šport, Vreme, 3.10 Napovedujemo

TOREK, 27.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 7.00 Videotrak, 7.55 Umetni raj, 8.25 Alpe-Donava-Jadran, 10.00 Odvratne rime, risani film, 10.55 Gudrun, vikinška kraljična, Vidra, otroška serija, 11.00 Smrtonosni dinosavri, Kralj ubijalcev, angleška dokumentarna serija za otroke, 11.30 Dobro jutro, 13.30 Kaj dogaja? 14.00 Joker, kviz, 15.00 Franja, igrano-dokumentarni film, 18.30 Beseda na A (II.),

britanska nadaljevanka, 20.05 Vsiljivci v Černobilu, odkrivanje postapokaliptičnega mesta, koprodukcijska dokumentarna oddaja, 21.05 Partizanski pevski zbor in dirigent Iztok Kocen (Gosti Gaja Sorč, PAZ Vinko Vodopivec, Laška pihalna godba), 22.20 Preboj, slovenski igrani film, 23.50 Kaj govoriš? So vakeres? 0.15 Videotrak, 1.10 Info kanal

SREDA, 28.04.2021, I. spored TVS

6.45 Dnevnikov izbor, 7.00 Dobro jutro, 9.05 Zverjasec, risani film, 9.35 Gudrun, vikinška kraljična, Fjordski poni, otroška serija, 9.40 Smrtonosni dinosavri, Nenavadni ali edinstveni, angleška dokumentarna serija za otroke, 10.05 Lunčki in knjiga pravljic, argentinsko-španski film, 12.00 Vojsko, moja rodna vas, dokumentarni film, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), Zločin in kazni, ameriška nadaljevanka, 14.40 Osmi dan, 15.25 TV-izložba, 15.30 Rojaki, oddaja o zamejcih, 15.45 Mostovi - Hidak, magazinska informativna oddaja, 16.15 Male sive celice, OŠ Center Novo mesto in OŠ Vojnik, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 V treh stenah, Steber, dokumentarna serija, 17.55 Filmski poklic, Scenarist, 18.00 Slatne medvedje zgodbe, risanka, 18.05 Slatni medvedji recepti, risanka, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.05 V očetovem gozdu, francoski film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Profil, dr. David Bandelj, 23.40 V treh stenah, Steber, dokumentarna serija, 0.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.40 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.35 Napovedujemo

SREDA, 28.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 9.30 Lučka - Pitypang, otroška oddaja, 10.00 Sveta maša, posnetek iz mariborske stolnice, 11.10 Dobro jutro, 13.10 Pisma iz Auschwitza, dokumentarni film, 14.00 Ob svetovnem dnevu plesa: Mladi slovenski plesalci in koreografi, 14.40 Ambienti, 15.10 Vikend paket, 16.45 V deželi herojev ali kam so šli vsi narodni heroji, dokumentarna oddaja, 18.00 Beseda na A (II.), britanska nadaljevanka, 19.50 Žrebanje Lota, 20.05 Na utrip srca ... Za svobodo, za kruh - Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič z gosti, 22.15 Moje mnenje, 23.05 Ku'damm 56, nemška nadaljevanka, 0.15 Videotrak, 1.15 Info kanal

ČETRTEK, 29.04.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 9.05 Mišji razbojnik, risani film, 9.35 Gudrun, vikinška kraljična, Krok, otroška serija, 9.40 Smrtonosni dinosavri, Kralji neba, angleška dokumentarna serija za otroke, 10.05 Poldi, pustolovščine pogumnega ptička, belgijsko-islandski animirani film, 12.00 Moje mnenje, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), Preživetje vrste, ameriška nadaljevanka, 14.40 Slovenci v Italiji, 15.10 Uhojene poti v Prekmurju/Kitaposott utak a Muravidéken, 15.40 Z kot Zofka, mozaična oddaja za predšolske otroke, 16.05 Sobotni krompir, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 17.55 Na kratko, 18.05 V goščavi, lutkovna nanizanka, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tarča, Globus, Točka preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi dan, 23.35 Aenne Burda: ženska, ki si je skrojila uspeh, nemška nadaljevanka, 1.20 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 1.45 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2.15 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 3.10 Napovedujemo

ČETRTEK, 29.04.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 8.50 Videotrak, 9.50 Dobro jutro, 11.30 V treh stenah, Steber, dokumentarna serija, 12.10 Profil, dr. David Bandelj, 13.10 Spevoples Zeleni Jurij, muzikal poljudskih motivih: FS Tine Rožanc, MKZ Ljubljanski madrigalisti, Karin Možina in Gregor Volk, 15.05 Pogled v prihodnost, dokumentarni film, 16.10 V petek zvečer, 18.00 Beseda na A (II.), britanska nadaljevanka, 19.00 Videotrak, 21.30 Mož, ki je preveč videl, britanski dokumentarni film, 22.40 Ambienti, 23.10 Slovenska jazz scena: Vse barve, Big band RTV Slovenija z gosti in James Carter, saksofona, 0.15 Videotrak, 1.20 Info kanal

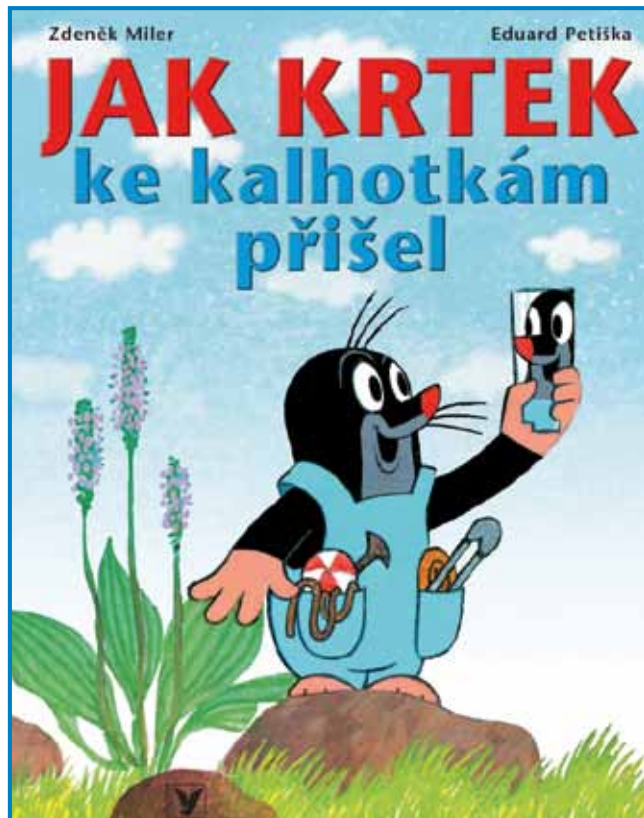
S Krtkom odraščale generacije slovenskih in madžarskih otrok

Najprej nastanejo kupčki zemlje na travniku, na cvetlični gredi ali kje drugje. Nato se iz kupčka prikaže troje črnih lasikov, dvoje velikih temnih oči in rdeč nos. Čisto na koncu, hipec, preden ga zagledamo, se razleže nalezljiv smeh. Krtek že več kot šest desetletij navdušuje otroške gledalce ne le na rodni Česki, temveč tudi v Sloveniji in na Madžarskem (kjer ga imenujemo »Kisvakond«). Še več: poleg Srednje Evrope je postal izredno priljubljen še v Nemčiji, Avstriji, Vietnamu, Indiji, na Kubi, Kitajskem in Japonskem. Krtek je bil tudi maskota za Evropsko dvoransko prvenstvo v atletiki leta 2015 v Pragi.

»Oče« ljubkega živalskega lika, češki ustvarjalec **Zdeněk Miler** bi bil *letos star sto let*. Za svojega junaka je zavestno iskal stvarco, ki je veliki čarodej ameriških risank **Walt Disney** še ni spraval na platno. Tako se je odločil za to škodljivo, toda zavarovano živalco, ki mu je padla na misel, ko se je – po legendi – nekoč spotaknil ob krtini. Mednarodni uspeh figure v vrtnarskih hlačah ni presenetil le ustvarjalcev, temveč tudi češkoslovaški politični vrh – z izobraževalnimi risankami o Krtku so namreč želeli malčkom predstaviti tekstilno proizvodnjo. Zdeněk Miler pa je hotel otrokom ponuditi več kot le nek propagandni film: ustvaril

je prijazen svet, poln prijateljev, pravljico, ki vsem daje zgled, kako naj bi živeli. Zdeněk Miler se je rodil 21.

smrti študenta medicine **Jana Opletala**, ki so privedle do zaprtja univerz in višjih šol. V časih brezizhodnosti mu je nudilo

»Kako je Krtek dobil hlačiče« - je naslov prve epizode priljubljene risanke, ki je doživela tudi nešteto slovenskih in madžarskih knjižnih izdaj

februarja 1921 v češkem mestu Kladno. Njegove likovne spretnosti so se pokazale že v otroških letih, svoje sposobnosti je nato razvijal na praškem Narodnem grafičnem inštitutu, končno pa je postal študent Akademije za likovno umetnost. Ob nemški okupaciji Češkoslovaške ni mogel brezbrizno opazovati razdejanja: udeležil se je demonstracij po

risanje edino zatočišče, tudi deportaciji v koncentracijsko taborišče se je lahko izognil le tako, da se je zaposlil kot ustvarjalec risank.

Miler se je leta 1942 pridružil ekipi studia »Bat'a« v moravskem mestu Zlín, od leta 1945 pa je postal član novoustanovljenega animacijskega oddelka ene izmed kasnejših najbolj priznanih filmskih delavnic

v Evropi »Bratři v triku«. Tam je lahko sodeloval s številnimi mojstri animiranega filma svoje dobe, v tem času pa je pripravil tudi svojo prvo lastno risanko za odrasle. Domišljav in požrešen lik »Milionarja, ki je ukradel Sonce« se je nato vračal v njegovih kasnejših animiranih filmih.

Njegova prva risanka z živalmi se je leta 1953 odvijala na kmečkem dvorišču, tri leta kasneje pa se je že pojavila figura Krtka, s katerim je osvojil srebrnega leva na beneškem filmskem festivalu. Ta prvi del z naslovom »Kako je Krtek dobil hlačiče« je bil edini, v katerem so liki še spregovorili, v kasnejših epizodah se namreč živali oglašajo le še z vzkliki oziroma vzdihujejo, se smejejo ali jočejo. Te glasove sta vrtnim prijateljem posodili Milerjevi hčerki **Kateřina** in **Barbora**, ki sta bili tudi animatorjevo preizkusno občinstvo. Vse od druge epizode igra v risanki zelo pomembno vlogo glasba, ki se izvaja s tradicionalnimi glasbili.

Čeprav so bile peripetije Krtka posnete za namene propagande za oblačilno industrijo (izredno zanimivi so na primer prizori trenja in razčesavanja lanu), je Miler v svojih pravljicah skrtil dosti globlja sporočila. Pogosto je svoje bralce in gledalce soočil z napakami družbe, med drugim s tem, kako človeštvo zlorablja naravo (inovativne so bile

tudi Krtkove ideje za reciklažo). Ljubki lik se edino v Združenih državah Amerike ni mogel uveljaviti. Zdeněk Miler pa tega verjetno ni obžaloval, saj se nobena druga živalska figura ne more pohvaliti s tem, da je prišla v veselje: plišasti Krtek je leta 2011 dva tedna prebival na krovu ameriške vesoljske ladje Endeavour kot spremljevalec astronava **Andrewja Feustla** (katerega žena ima češke korenine).

Krtek je postal najuspešnejše izvozno blago češke filmske proizvodnje, njegove avanture je prevzelo 85 držav, zadnja epizoda je nastala leta 2002 z naslovom »Krtek in žaba«. Čeprav pozna Milerja večina od nas po malem krtku, je animator pripravil risanke še o čričku; radovednem psičku; plavi mucu (ki jo zaradi barve zasmehujejo); najbogatejšem vrabcu sveta (ki končno ugotovi, da obstajajo pomembnejše stvari, kot posedovati vsa semena); gosencu in fantku; ljubezni med narisanim dekletom in princem iz ledene rože; in celo preprostih kvadratov in trikotnikov.

»Dolgo je trajalo, da sem se zavedel, da ko rišem Krtka, rišem sebe. On je moj idol, po katerem bi se moral zgledovati. Nikoli pa mu nisem bil kos,« se je nekoč izpovedal Zdeněk Miler, ki je umrl novembra 2011, v 90. letu starosti.

-dm-

Za zdravje!

Letos je žmetno prišlo sprtoletje, dolgo je mrzlo bilau, severni vöter je vsigdar pijo. Hvala Baugi, zdaj je toplo vrejmen gratalo, leko idemo v naravo s familijo ali pajdašami. Venej v naravi se nej trbej bojati od okužbe z virusom Covid-19, baukše se čütimo. Narava se je gorzbidila, lejs pomali zeleni baude, ftiči lepau spejvajo, na travnikaj rastejo rauže pa zelišča. Zdaj je gé čas za čemaž, regrat, ščabe (kislice), čepincli (motivelec) pa krplive brati, delati iz nje solate, sose ali je sirau-

vo gesti, ka je najbolje zdravo, ka vitaminge notostanejo. Dobro vejmo, ka na konci zime naše tejl dosta vitaminov zgibi, gesensko sadje – jabolka, grüške, pomaranče – pa zelenjava – kapüsta, mrkevca, koleraba – nemajo več telko vitaminov, kak bi nam potrejbno bilau. Sprtolejt nas dostafart zaodi pomanjkanja vitaminov. Bole müdni gratamo, nemamo dobrega apetita, lagvo spimo pa depresija nas mantra. Naslednje naš imunski sistem tö slabši grata. Trno važno

je, ka imunski sistem močen ostane, ka etak nemo betežni. Zavolo virusa Covid-19 je zdaj tau najbolje fontoško gé. Zatok moramo gesti dosta vitaminov.

Bodimo dosta v naravi, gejmjo friško zelenjavo, ponücajmjo zelišča. Bodimo koražni, smejmjo se dosta pa pozitivno gledajmo svejt! Ne njajmo se ta!

Če smo v düši nej vredi, te bola naleki gratamo betežni. »Stanje düha se maščuje na tejlj,« pravijo paderge.

Margit Čuk

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM
Izhaja vsak četrtak
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska
Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR ali 52 USD. Številka bančnega računa: HU75 11747068 20019127 00000000. SWIFT koda: OTPVHUHB